

Terugtrekende Wethouders

Trendanalyse en redenen voor het verlaten van het ambt

Juni, 2010

In opdracht van:

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Dhr. R.C Bakker MSc

Mw. A. Dutman

Stichting DecentraalBestuur.nl

Dr. P. Castenmiller

Dr. M. J.E.M. van Dam

Mw. N. Damen MA

Mw. D. Emans Msc

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
1.1	Doelstelling van het onderzoek	3
1.2	Onderzoeksopzet	3
2.	Nadere Verkenning	5
2.1	Exploratieve literatuurstudie	5
2.2	Terugtrekkende bestuurders in de afgelopen 25 jaar	7
2.3	Terugtrekkende wethouders nader bezien	11
3.	Ervaringen en beelden van recent teruggetreden wethouders	13
3.1	Respons en achtergronden	13
3.2	Motieven om terug te treden	13
3.3	Verhoudingen met andere actoren	15
3.4	Impressies rondom het terugtreden	20
3.5	Terugkijkend op de ervaringen	20
3.6	Professionele leven na het wethouderschap	21
4.	Thema's en aandachtspunten voor de verdieping	24
Bijlage 1	Teruggetreden wethouders, aantallen en berekeningswijzen	26
Bijlage 2	Teruggetreden raadsleden, aantallen en berekeningswijzen	29
Bijlage 3	Teruggetreden burgemeesters, aantallen en berekeningswijzen	32
Literatuur		33

1. Inleiding

In de tweede helft van de afgelopen Collegeperiode (2007-2009) is 15,5% van het totaal aantal wethouders teruggetreden.¹ Het tijdschrift Binnenlands Bestuur bericht met enige regelmaat dat het aantal ‘vallende wethouders’ hand over hand toeneemt. De vraag dringt zich op of er inderdaad sprake is van een toename van het aantal wethouders dat voortijdig hun ambt verlaat. De onrust over de vermeende stijging gaat veeleer gepaard met speculatie over de achtergronden en oorzaken die leiden tot het aftreden van wethouders. De laatste jaren wordt wat dit betreft vooral gewezen op de introductie van het dualisme in het lokale bestuur.

Bij gebrek aan een betrouwbaar beeld van de longitudinale ontwikkelingen staat echter geenszins vast dat het aandeel voortijdig aftredende wethouders daadwerkelijk ‘spectaculair’ stijgt. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wil dit nader laten onderzoeken. Tevens is er behoefte aan een verkenning naar de omstandigheden die wethouders er toe brengen af te treden en de gevolgen die dit vervolgens heeft voor de verdere carrière van de oud-wethouder. Het Ministerie heeft aan Stichting Decentraalbesteding.nl gevraagd om hiernaar een verkennend onderzoek naar te doen, met het oog deze resultaten op te nemen in de Staat van Bestuur 2010.

1.1 Doelstelling van het onderzoek

Het verkennend onderzoek richt zich op drie doelstellingen:

- *Inzicht in lange termijn ontwikkelingen in de continuïteit van het lokale bestuur;*
- *Verhelderen van achterliggende factoren die bij wethouders tot aftreden hebben geleid;*
- *Kennis van de gevolgen van het aftreden voor individuele wethouders.*

1.2 Onderzoeksopzet

De doelstellingen worden onderzocht in twee verschillende fasen, waarbij eerst wordt gekeken naar de ontwikkelingen op de lange termijn. In de tweede fase worden de recent afgetreden wethouders gevraagd naar hun persoonlijke ervaringen en motieven om hun ambt vroegtijdig neer te leggen.

Fase 1. Verkennende analyses en gesprekken

Exploratieve literatuurstudie

Om te beginnen wordt in de vorm van een literatuurstudie een beknopte overzicht gegeven van de tendensen in en rond het lokaal bestuur in de afgelopen 25 jaar. Hierbij wordt de continuïteit van het lokale bestuur op macroniveau bekeken. Dit beeld dient er toe om de ontwikkelingen rond het terugtreden van ambtsdragers, breder dan louter wethouders, in te kaderen.

¹ Zie: www.decentraalbesteding.nl

Analyse van de bestaande databestanden

De afgelopen 20 jaar hebben er verschillende kwantitatieve inventarisaties plaatsgevonden van de status en wisselingen in het openbaar bestuur. De thans nog beschikbare en bekende bestaande databestanden zijn door ons vergelijkbaar gemaakt en geanalyseerd. Op basis van de analyse van de bestaande databestanden geven we een cijfermatig overzicht van de ontwikkelingen in bestuurderswisselingen. Dit overzicht biedt een beeld van de kerngegevens van de afgetreden wethouders over de afgelopen 25 jaar .

Aan de hand van de combinatie tussen de inzichten uit de literatuurstudie en het cijfermatig overzicht zijn hypothesen geformuleerd over de mogelijke redenen tot aftreden. Daarbij moet gedacht worden aan mogelijke inhoudelijke problemen die wethouders kunnen ervaren bij ingewikkelde of nieuwe dossiers, cumulatie van incidenten of persoonlijke tegenstellingen in het college of de gemeenteraad. Verder is er aandacht voor de vraag of het fenomeen van 'wethouders van buiten de raad' van betekenis is voor voortijdig aftreden.

Fase 2. Online Enquête

In een tweede onderzoeksactiviteit zijn wethouders die in de periode '07- '09 zijn afgetreden gevraagd naar hun ervaringen, motieven en de consequenties voor hun verdere carrière. Deze enquête verschaft bovendien een mogelijkheid om de hypothesen uit de eerste fase te toetsen.

In dit stadium heeft de enquête zich geconcentreerd op het achterhalen van de volgende informatie:

- Reden van aftreden
- Betekenis van eventueel ervaren agressie & geweld op terugtreden
- Is aftreden afhankelijk van één incident, of is het een cumulatie
- Invloed van dossiertype (grote financiële gevolgen, nieuw gedecentraliseerd, etc)
- In hoeverre is het eigen verantwoordelijkheid het aftreden of zijn er andere actoren die een duidelijke rol gespeeld hebben
- Had het aftreden voorkomen kunnen worden
- Huidige positie ex-wethouder
- Is de afgetreden wethouder nog politiek actief
- Effect terugtreden op carrière

Deze fase resulteert uiteindelijk in een overzicht van de verklaringen en opvattingen van de voortijdig vertrokken wethouders in de periode '07 – '09 en van de omstandigheden waarin zij zijn afgetreden. Tevens biedt het een beeld van hun huidige positie en functioneren.

2. Nadere Verkenning

2.1 *Exploratieve literatuurstudie*

In deze paragraaf is aandacht voor ontwikkelingen die het functioneren van het politiek-bestuurlijke systeem en dan vooral de positie van bestuurders raken. Behoudens de dualisering (waarover later meer) is er wat de formele structuur betreft de afgelopen decennia betrekkelijk weinig veranderd. Wel kan worden gewezen op een voortgaande schaalvergroting. Telde Nederland in 1984 nog 750 gemeenten, in 2010 was dat gedaald tot 441. De effecten van herindeling zijn niet onomstreden (zie oa Toonen cs., 1998; Beerepoot cs, 2009), maar vrijwel alle studies laten zien dat het effect op de kwaliteit en robuustheid van de ambtelijke organisaties positief is. Deze tendens is versterkt door de grote aandacht de afgelopen 25 jaar voor management en kwaliteitsvraagstukken in publieke organisaties. Onder invloed van het zogeheten New Public Management probeerden overheden meer bedrijfsmatig te werken en meer resultaatgericht te opereren en minder bureaucratisch en regelgericht te werken. Het is een ontwikkeling die zich in de hele Westerse wereld heeft voorgedaan. Aardema (2010, 33ev) spreekt over een “verbeterindustrie” als hij de hausse aan verbeterconcepten beschrijft: “TQM, INK, ISO, balanced scorecard, BBI, VBTB, integraal management, contractmanagement, competentie management, prestatie meting met prestatieindicatoren, benchmarking, marktwerking, outsourcing, verzelfstandiging, visies, missies, kernwaarden, enzovoorts.” Gemeenten zijn op dit punt dan ook onvergelijkbaar met hoe het er in de jaren tachtig aan toe ging en aan medewerkers worden inmiddels heel andere eisen gesteld. Ook in de ambtelijke top is het accent steeds meer komen te liggen op managementvaardigheden. Specifiek voor gemeentesecretarissen lieten Van Dam cs (1997) zien hoe de functie zich ontwikkeld heeft van een primair juridisch georiënteerde functie naar een rol als strategisch manager, waarbij de directe interne managementzaken bij diensthoofden terecht zijn gekomen. Het politieke bestuur (college en raad) werkt samen of ziet zich geconfronteerd met een op zakelijke leest geschoeide ambtelijke organisatie. Voor wethouders betekent dit in veel gevallen eveneens dat een zakelijker benadering geboden is: even bij een ambtenaar binnenlopen om snel wat te regelen is lastiger geworden. Planning en sturing verlopen via jaar- en afdelingsplannen, individuele doelen en taken zijn daarvan afgeleid en voor “onverhoedse” politieke interrupties is geen plaats meer. Bovendien moet zeker in grote organisaties alles onderling ook inhoudelijk worden afgestemd.

De schaalvergroting in combinatie met een meer bedrijfsmatig werkende overheid betekent dat van de dagelijkse bestuurders meer wordt gevraagd. Ze moeten in staat zijn over complexere en abstractere vraagstukken te oordelen en een standpunt in te nemen. Temeer daar door decentralisatie het gemeentelijke takenpakket de afgelopen decennia is vergroot. Ook al gebeurt het vaak in medebewind, gemeenten zullen het rijksbeleid een plaats moeten geven en de lokale politieke keuzen moeten maken. Zo bezien worden ook aan een wethouder nu heel andere eisen gesteld dan 25 jaar geleden.

Tops en Zouridis (2002, 43) stellen dat de spelers op het lokale politieke domein professioneler zijn geworden: “inhoudelijke deskundigheid op een groot aantal beleidsterreinen, ‘institutionele expertise’ over het functioneren van de gemeente en het gemeentebestuur (...), omgaan met de media, sturen van een ambtelijke organisatie, (...), optreden in een publieke context, omgaan met lastige burgers, enzovoorts”. Het politiek-

bestuurlijke domein is complexer en veeleisender geworden. De vooropleiding van wethouders en raadsleden is dan ook vaak hoger dan het gemiddelde in de samenleving (Korsten en Tops, 1998) .

Van oudsher spreken we over gemeenten als lokaal bestuur. De opzet, inrichting en waarden ervan rechtvaardigen ook om eerder over lokaal bestuur dan over lokale politiek te spreken (Castenmiller, 2001). Tegelijk is in dit lokale bestuur een politiseringstendens zichtbaar (Korsten en Tops, 1998, 24). Bestuurlijke waarden als consensus, compromissen en de-politisering worden geconfronteerd met politieke waarden als profilering, zichtbaar maken van verschillen in visies en dissensus. Die politisering vormt de weerslag van maatschappelijke veranderingen als de ontzuiling, individualisering en een kritischer houding ten opzichte van gezagsdragers. Ook het politieke landschap is in 25 jaar ingrijpend veranderd. Het percentage stemmen op lokale politieke groeperingen is verdubbeld (Boogers, 2007: 85), het stemmenaandeel van de grootste partij is ongeveer gehalveerd, het aantal partijen dat nodig is om een meerderheidscoalitie te vormen sterk gestegen en de electorale verschuivingen na de verkiezingen aanmerkelijk toegenomen (Boogers cs, 2010). Politieke partijen reageerden hier op door een duidelijker politiek profiel te kiezen en niet alleen rondom verkiezingen hun opvattingen uit te dragen. Raadsleden, wethouders, burgemeesters zijn dragers van die bestuurlijke en politieke waarden en daarmee ook degenen die botsen, wanneer die onderliggende waarden anders zijn. Die botsingen kunnen stevig zijn en niet iedereen kan in zo'n situatie adequaat handelen. De politisering van het lokale bestuur en de veranderingen in het politieke landschap hebben het politiek-bestuurlijke werk ingewikkelder gemaakt.

Publieke besluitvorming op lokaal niveau is ook in toenemende mate participatief geworden. Talloze vormen van inspraak, medezeggenschap, interactieve beleidsvorming en meer algemeen horizontale vormen van bestuur hebben hun intrede gedaan. Al dan niet geïnstitutionaliseerde belangengroepen hebben een plaats in beleidstrajecten waardoor het aantal spelers aanmerkelijk groter is geworden. Daar komt bij dat door verzelfstandigingen en het afstoten van taken de gemeente zelden meer de actor is die uiteindelijk zelfstandig het besluit kan nemen of kan uitvoeren (vgl. Camps, 2001). Woningbouwcorporaties hebben bijvoorbeeld eigen bevoegdheden en waar die de plannen van een gemeente raken, zal er een vorm van samenwerking moeten worden gecreëerd. En ondanks de voortgaande schaalvergroting van gemeenten is intergemeentelijke samenwerking vanaf de jaren negentig sterk gegroeid (Pröpper cs, 2005). Deze trajecten van gezamenlijke besluitvorming en beleidsuitvoering hebben de rol en manier van opereren van bestuurders en volksvertegenwoordigers veranderd en het vraagt andere vaardigheden dan pakweg een kwarteeuw geleden.

De in 2002 doorgevoerde dualisering veranderde het lokale politiek-bestuurlijke speelveld. In de context van dit rapport is vooral van belang dat wethouders niet langer tevens raadslid zijn. Doordat wethouders geen raadslid meer zijn, moest hun positie ten opzichte van die raad en de eigen fractie opnieuw invulling krijgen. Dat is op heel uiteenlopende manieren gebeurd, waarbij in veel gemeentehuizen de raadszaal is verbouwd om de andere positie ook visueel gestalte te geven. Wethouders ervaren in veel gevallen een grotere afstand en minder dan voorheen bepaalt de wethouder de standpunten van de raadsfractie. De uitkomsten van een besluitvormingsproces zijn daarmee minder voorspelbaar geworden. Temeer daar de eerder genoemde maatschappelijke veranderingen een kritischer houding op gemeentelijke plannen met zich brachten, die via allerlei vormen van inspraak hun weg

hebben weten te vinden. Voor zover ze dat al deden gaan raadsleden al lang niet meer alleen af op informatie vanuit de ambtelijke organisatie of het college, maar luisteren ook naar inbreng van buiten. Dat kan aan de behandeling van collegevoorstellen een onverwachtse wending geven. Voor een wethouder zijn politieke vaardigheden nog belangrijker geworden. Ook al omdat het aantal raadsleden na die veranderde positie van wethouders gelijk is gebleven. Zoals een wethouder uit een grote gemeente ooit zei: “Vroeger hadden we als college bij elk voorstel de eerste 7 van de 39 stemmen alvast binnen, nu moeten we die óók nog zeker stellen.”²

Wat al deze veranderingen gemeenschappelijk hebben is de toegenomen complexiteit van het politiek-bestuurlijke werk. Dat geldt de inhoud maar zeker ook het proces en de spelers. Het wethouderschap (maar het geldt ook voor burgemeesters en raadsleden) is daarmee veeleisender geworden. Zoals het in elke organisatie kan voorkomen dat iemand een bepaalde functie niet meer aan kan en een stap opzij moet doen, zo kan dat ook in gemeentelijke bestuursorganen gebeuren. Dat is geen schande, dat is niet zonder meer negatief en vanuit een democratisch oogpunt is het zelfs positief te waarderen wanneer bestuurders die niet meer goed functioneren terugtreden. Dat kan structureel zijn, maar het kan ook een grote fout zijn waarvoor iemand de politieke verantwoordelijkheid neemt of krijgt. Bewust wordt in deze rapportage gesproken over terugtredende wethouders omdat die kwalificatie een neutrale betekenis heeft. Dat geldt niet voor veelgebruikte beelden als “vallende” of “sneuelende” wethouders. De groep terugtredende wethouders omvat ook degenen die niet vanwege de functie maar om bijvoorbeeld gezondheidsredenen of het aanvaarden van een andere baan het wethouderschap neerleggen.

2.2 *Terugtredeude bestuurders in de afgelopen 25 jaar*

Voor deze analyse hebben we gebruik gemaakt van uiteenlopende databestanden. In de bijlagen bij dit rapport zijn deze gespecificeerd.

2.2.1 Een overzicht van jaren 1986 - 2010

Voor een goed begrip van de aantallen waarover het gaat, zijn in tabel 1 de cijfers weergegeven van de aantallen terugtredende wethouders sinds 1986. Het is voor het eerst dat deze data op deze manier zijn samengebracht en geanalyseerd.

Tabel 1 Teruggetreden wethouders per bestuursperiode sinds 1986

Bestuursperiode	Aantal gemeenten bij aanvang periode	Aantal afgetreden wethouders	Totaal aantal wethouders bij aanvang periode	Afgetreden wethouders over bestuursperiode
1986 – 1990	714	374	1854	20 %
1990 – 1994	672	359	1799	20 %
1994 – 1998	636	456	1726	26 %
1998 – 2002	548	444	1677	26 %
2002 – 2006	496	464	1648	28 %
2006 – 2010	458	449	1513	30 %

Bij de tabel passen enige kanttekeningen. De relevante gegevens zijn op verschillende wijzen verzameld. Eveneens varieert de periode waarover wordt gerapporteerd. In bijlage 1 staan

² Persoonlijke conversatie met één van de auteurs.

de oorspronkelijke data en bronnen. De gegevens zijn onderling vergelijkbaar gemaakt door deze om te rekenen naar hele raadsperioden en het aantal teruggetreden wethouders te relateren aan het totale aantal wethouders. De berekeningswijzen staan eveneens in bijlage 1.

Door herindelingen neemt het aantal gemeenten af en daarmee ook het totale aantal wethouders af: in 1986 waren er 714 gemeente met tezamen 1854 wethouders, in 2006 waren er 458 gemeenten en 1513 wethouders. De cijfers omvatten alle tussentijds teruggetreden wethouders, ongeacht de reden. Wethouders die terugtreden omdat hun functie vanwege een herindeling is komen te vervallen, zijn buiten beschouwing gelaten.

De tabel laat zien dat het terugtreden van wethouders geen recent verschijnsel is. In de bestuursperioden 1986 - 1990 en 1990 - 1994 trad tussentijds ongeveer 20% van de wethouders terug. In de daaropvolgende periode steeg dit tot 26%, een percentage dat in de perioden daarna geleidelijk is gestegen tot 30% in de meest recente bestuursperiode. De aandacht in de media is in die jaren sterk toegenomen. "Het lijkt schering en inslag te worden: het fenomeen van de vallende wethouder. In ieder geval zijn de media meer dan ooit in de val van wethouders geïnteresseerd." Dit citaat is ontleend aan een publicatie uit 1994 van Derksen en Kas. Zij signaleren een fenomeen dat sindsdien niet minder is geworden: veel aandacht in (lokale) media en vaktijdschriften voor wethouders die opstappen. De belangstelling voor terugtredende wethouders is meer toegenomen dan de ontwikkeling in het aantal terugtreeders. Hooguit zijn er aanwijzingen dat het aantal wethouders dat om politieke redenen terugtreedt binnen de groep terugtredende wethouders is gestegen. Onderzoeksgegevens (zie ook bijlage 1) laten voor de perioden 1986-1990, 1990-1994 en 1994-1998 een aandeel politiek gemotiveerd terugtreden zien van achtereenvolgens 25%, 38% en 57%. Voor latere perioden zijn hierover geen gegevens beschikbaar. Aangezien de totale groep terugtredende wethouders in die jaren echter relatief veel minder hard groeit, is het waarschijnlijk dat dit stijgende aandeel een groeiende openheid over politieke conflicten laat zien. Werd eerder een politiek conflict resulterend in terugtreden voor de buitenwacht nog wel eens verdoezeld met verklaringen als persoonlijke omstandigheden of ziekte, tegenwoordig wordt een groot politiek meningsverschil niet meer als gênant ervaren. Het is een onderdeel van het politiek-bestuurlijke bedrijf dat inmiddels gewoon wordt gevonden, ook als het resulteert in het voortijdige vertrek van een wethouder.

Twee perioden verdienen apart aandacht. Er is wel geopperd dat de dualisering in 2002 tot een sterke toename van het aantal terugtredende wethouders heeft geleid. Dit blijkt niet direct uit de bovenstaande cijfers. Die periode laat weliswaar een wat hoger percentage aftreders zien dan de bestuursperioden ervoor, maar de verschillen zijn beperkt om te spreken van een sterke toename. Gezien het verloop van de trend in de perioden ervoor en ernaar, namelijk een kleine stijging, is het niet aannemelijk dat louter de dualisering sterk van invloed is geweest. De trend verloopt na 2002 immers niet aanzienlijk anders, terwijl bovendien vanaf 2002 ook andere mogelijke oorzaken spelen zoals de verharding van het politiek bedrijf en de opkomst van lokale partijen.

Verder is de laatste bestuursperiode een punt van aandacht. In deze periode zijn 449 wethouders teruggetreden. Dit aantal is wat lager dan eerder in onder meer vakbladen als Binnenlands Bestuur is gerapporteerd: daarbij ging het om 546 teruggetreden wethouders in

de laatste bestuursperiode³. Daarin zijn meegerekend 54 wethouders die zijn teruggetreden vanwege een herindeling en twee interim-wethouders. In dit rapport zijn deze buiten beschouwing gelaten. Voor de rest is het verschil te verklaren door een combinatie van onderschatting in de cijfers die in tabel 1 zijn weergegeven en een overschatting in de cijfers die in de media zijn verschenen. De mogelijke onderschatting hangt samen met de methodiek: op vaste meetmomenten worden wethoudersbestanden vergeleken en als een wethouder kort na een meetmoment aantreedt en alweer aftreedt voor het volgende meetmoment, is dat ‘onzichtbaar’ in deze gegevens. Overschattingen in de media ontstaan omdat het voorkomt dat afgetreden wethouders na een aantal weken weer aantreden. Meestal gebeurt dat in geval van een collegecrisis, waarbij dan één of twee wethouders niet meer terugkomen, terwijl alle wethouders als “teruggetreden” zijn aangemerkt.

2.2.2 Andere lokale bestuurders

De vraag rijst of wethouders een bijzondere categorie bestuurders vormt op het lokale niveau. Om het percentage aftreders onder wethouders meer in perspectief te plaatsen, kan dit wellicht vergeleken worden met de aftreders in de andere groepen lokale bestuurders. Is de stijgende lijn in het aantal terugtreeders ook zichtbaar bij raadsleden en burgemeesters? Naar hun aard zijn raadslidmaatschap en het burgemeesterschap andersoortige functies dan het wethouderschap. Belangrijke verschillen in het kader van dit onderzoek is dat raadsleden in het geheel niet gedwongen kunnen worden voortijdig terug te treden ook niet als ze grote fouten maken.⁴ Wethouders kunnen weggestuurd worden door de gemeenteraad. Burgemeesters kunnen het vertrouwen van de gemeenteraad verliezen. Burgemeesters worden benoemd voor 6 jaar, waarna nog herbenoemingen kunnen volgen. Dit geeft een andere dynamiek en ander toekomstperspectief dan bij raadsleden en wethouders het geval is; deze laatste zitten immers in principe voor 4 jaar in de raad. Verder gaan relatief veel van de vertrekkende burgemeesters met FPU, wat ook te maken heeft met de gemiddeld hoge leeftijd. Dit is bij raadsleden en wethouders niet aan de orde. Politieke motieven spelen ook minder bij de burgemeesters die immers benoemd zijn door de Kroon en niet namens een politieke partij deel uitmaken van het gemeentebestuur. Bij raadsleden blijkt uit onderzoeken dat de werkdruk vaak een aanzienlijke rol speelt.⁵ Het gegeven dat het raadslidmaatschap in beginsel een nevenfunctie is die naast andere (betaalde) werkzaamheden vervuld wordt, speelt hierbij een belangrijke rol. Concluderend: gezien de verschillen in positie en functie kunnen de oorzaken van terugtreden tussen de raadsleden, wethouders en burgemeesters behoorlijk verschillen. Toch is een vergelijking tussen ontwikkelingen in terugtreden tussen wethouders, raadsleden en burgemeesters zinvol. Eerder zijn in paragraaf 2.1 veranderingen in het lokale openbaar bestuur beschreven die er vermoedelijk toe hebben geleid dat de wethoudersfunctie is veranderd en oorzaak zijn van de gestage toename in het aantal terugtreedende wethouders. Als zou blijken dat de ontwikkelingen in terugtreden onder raadsleden of burgemeesters anders zijn dan onder wethouders, kan dat betekenen dat deze veranderingen een verschillend effect op deze groepen lokale bestuurders hebben. Als bijvoorbeeld het aantal terugtreeders onder burgemeesters langzamer of zelfs niet toe zou nemen in de loop der tijd, slaagt deze groep bestuurders er kennelijk in eventuele ingrijpende directe persoonlijke gevolgen van al die

³ Op <http://www.binnenlandsbestuur.nl/Uploads/Files/Document/Onderzoek-exit-wethouders.pdf> is het volledige onderzoek te vinden.

⁴ Louter verhuizing naar een andere gemeente dwingt hun tot aftreden.

⁵ Zie met name: Commissie Positie Wethouders en Raadsleden, Van werklust naar Werklust. Den Haag 2008.

veranderingen te voorkomen. Voorzover cijfers beschikbaar zijn, hebben we die gepresenteerd in de tabel 2.

Een vergelijking met de andere groepen bestuurders op lokaal niveau kan helaas niet over de hele periode worden gemaakt, vanwege het ontbreken van gegevens. Voor raadsleden zijn cijfers beschikbaar voor de laatste drie bestuursperioden. Voor burgemeesters kan binnen het bestek van dit onderzoek eveneens drie perioden worden teruggekeken. De verantwoording van de data en berekeningen zijn opgenomen in bijlagen 2 en 3. Het kortere tijdsbestek waarover gegevens voor raadsleden en burgemeesters beschikbaar zijn, beperkt de onderlinge vergelijkbaarheid en de vergelijkbaarheid met wethouders enigszins. Onder raadsleden fluctueert in de afgelopen 3 periodes het aantal tussentijdse terugtreeders nogal. Mogelijk dat er een piek zit in de eerste duale periode, maar zonder kennis van hoe het daarvoor was, kan die conclusie niet worden getrokken. Wanneer ook gegevens over latere perioden beschikbaar zijn, kan over bijvoorbeeld een jaar of 12 terugkijkend gezien worden of de periode 2002-2006 inderdaad een afwijkend beeld laat zien. Het patroon voor deze drie perioden wijkt in elk geval af van dat bij de wethouders, waar een gestage stijging zichtbaar is.⁶

Tabel 2 Terugtreedende wethouders, raadsleden en burgemeesters

Periode	Percentage terugtreeders (uitgezonderd terugtreeden ivm herindeling) ^a			
	wethouders		raadsleden Inclusief teruggetreden vanwege wethouderschap ^b	burgemeesters ^c
1986-1990	20%	nb ^c	-	nb
1990-1994	20%	nb	-	nb
1994-1998	26%	nb	-	nb
1998-2002	26%	13%	-	35%
2002-2006	28%	20%	32%	42%
2006-2010	30%	13%	27%	36%

^a Als percentage van het aantal wethoudersposten, raadszetels respectievelijk burgemeestersposities bij aanvang van de bestuursperiode

^b Het percentage terugtreedende raadsleden omvat vanaf 2002 ook raadsleden die zijn teruggetreden om wethouder te worden. Daarvoor bleven raadsleden die wethouder werden lid van de raad. Ten behoeve van de vergelijkbaarheid met de perioden daarvoor is vanaf 2002 ook het percentage terugtreedende raadsleden mede vanwege wethouderschap aangegeven. Leesvoorbeeld: in de periode 2002-2006 trad 32% van de raadsleden tussentijds terug, waarvan 12%-punt om wethouders te worden en 20%-punt om andere redenen.

^c Over de bestuursperioden voor 1998 zijn geen gegevens over terugtreedende raadsleden en burgemeesters beschikbaar.

Het aantal terugtreedende burgemeesters omvat alle motieven, van doorstromen naar een andere burgemeesterspositie tot pensioen, van ziekte tot een andere baan, van FPU tot politieke conflicten. Het aantal situaties van onvrijwillig vertrek is hier op basis van de formele gegevens een fractie. De stijging die het aantal terugtreeders onder wethouders in deze 12 jaar laten zien, is onder burgemeesters niet terug te vinden.

⁶ Weliswaar zijn soms de verschillen tussen jaren zowel procentueel als in absolute aantallen gering, de gegevens hebben betrekking op de hele populatie en hebben daarmee absolute waarde.

Als overigens later zou blijken dat er inderdaad in de periode 2002- 2006 een piek zit in het aantal terugtrekkende burgemeesters en raadsleden, is dan een indicatie dat de ontwikkelingen in die periode (dualisering, sterke opkomst leefbaar-partijen) op deze groepen een andere effect hebben dan op wethouders. In de beginjaren van de dualisering waren er speculaties dat veel “burgemeesters-oude-stijl” geen trek hadden in het dualisme en zodra de mogelijkheid zich voordeed vluchtten in voortijdig pensioen. Een uittocht die nog versterkt zou zijn door de discussies over de gekozen burgemeester, die ook in die periode gerealiseerd ‘dreigde’ te worden. Mogelijk dat deze speculaties toch een kern van waarheid bevatten.

2.3 Terugtrekkende wethouders nader bezien

Het interpreteren van cijfers over terugtrekkende wethouders is eerst en vooral een normatieve en daarmee politieke zaak. Afgezien van twee conclusies die hiervoor al zijn getrokken: het tussentijds terugtrekken van wethouders is geen nieuw verschijnsel en er zijn geen harde aanwijzingen dat de invoering van het duale stelsel invloed gehad heeft op de aantallen terugtrekkende wethouders. Weliswaar stijgt in de periode 2002 - 2006 het aantal terugtrekkende wethouders met 2%-punt, maar in die periode traden tevens grote verschuivingen op in de samenstelling van de raden en colleges ten gevolge van de sterke groei van de lokale partijen in 2002 (met name de Leefbaren). Het percentage stemmen op lokale groeperingen steeg van 17,7% in 1998 tot 26,3% in 2002 (Boogers, 2007: 85). Het aandeel wethouders van lokale en leefbare partijen steeg in dezelfde periode van ongeveer 20% naar bijna 25% (zie: www.decentraalbestuur.nl). Bovendien steeg ook in de daarop volgende bestuursperiode het aantal terugtrekkende wethouders met 2%-punt. Ongetwijfeld is het vak van lokaal bestuurder de afgelopen 25 jaar aanmerkelijk complexer geworden. In hoofdstuk 2 zijn een aantal ontwikkelingen die het vak besturen ingewikkelder hebben gemaakt geschetst, zoals schaalvergroting, aanmerkelijk hogere eisen aan kwaliteit en integriteit van het bestuur, horizontaliserende verhoudingen met burgers en politisering van de lokale bestuurlijke arena. De wethoudersfunctie is veeleisender geworden. Vanuit dat perspectief is het niet verwonderlijk dat het aantal terugtrekkende wethouders in de afgelopen 25 jaar is gestegen.

Het wethouderschap is een functie waarvoor het leerstuk van de politieke verantwoordelijkheid geldt: hij of zij is politiek verantwoordelijk voor zaken die goed gaan en zaken die niet goed gaan binnen de gemeentelijke organisatie en binnen het college, ook als de betrokken wethouder er persoonlijk niet direct een rol in heeft gespeeld. Zodra de lokale volksvertegenwoordiging aangeeft politiek niet langer het vertrouwen in een wethouder te hebben, is dat het moment om terug te treden. Een wethouder die de politieke steun verliest, kan niet meer blijven zitten. Het is een indicatie voor een goed functionerend politiek bestel als politiek vertrouwen een gegeven is dat automatisch bij het wethouderschap hoort. Het is belangrijk voor het functioneren van het lokale bestuur dat een wethouder niet zondermeer politiek vertrouwen ontvangt van de raad. Als er sprake is van een incident is het aan de raad om de juiste afweging te maken. Hoe zeer dat ook kan uitdraaien op een persoonlijk drama.

De persoonlijke effecten van tussentijds terugtrekken voor betrokkenen zelf zijn onderdeel van een vervolg op dit onderzoeksproject. Dat is het micro-niveau. Een normatief oordeel over de gestage toename van het aantal terugtrekkende wethouders in de afgelopen 25 jaar is echter niet te geven zonder inzicht in de positieve en negatieve effecten ervan op macro-

niveau. Daar is nog maar weinig over bekend, al kunnen wel wat beelden worden geschetst. Er zijn geen aanwijzingen dat bestuurlijke instabiliteit toeneemt, dat er meer gemeenten in structurele financiële problemen komen, of dat de dienstverlening aan burgers onder het stijgend aantal aftreders te lijden heeft gehad. Ook grote decentralisatie-operaties als WWB en WMO lijken er niet door te zijn geschaad. Voor het omgekeerde zijn bij deze aspecten overigens ook geen signalen. Verder heeft de toename in het aantal terugtreeders voor zover bekend geen effect op kwantiteit en kwaliteit van het aanbod aan mensen dat wethouder wil worden. Meer systematische inzichten over dit soort effecten is noodzakelijk en zonder deze kennis past grote terughoudendheid bij een beoordeling van het aantal terugtreeders. Te veel wordt op dit moment geoordeeld op basis van niet helder gedefinieerde cijfers, zonder historisch perspectief, zonder te weten wat er onder andere groepen bestuurders gebeurt, zonder inzicht in de positieve en negatieve gevolgen en met voorbijgaan aan de eigen politieke verantwoordelijkheid van de lokale democratie.

3. Ervaringen en beelden van recent teruggetreden wethouders

Wethouders die tussen 2007 en eind 2009 zijn teruggetreden zijn benaderd met het verzoek een elektronische enquête in te vullen over hun ervaringen, waarbij ook nadrukkelijk is gevraagd naar het professionele leven na het wethouderschap. In dit hoofdstuk zijn de resultaten hiervan samengebracht.

3.1 Respons en achtergronden

In totaal zijn 234 tussentijds teruggetreden wethouders benaderd, van hen hebben 98 de vragenlijst ingevuld. Dat betekent een respons van 42%. Op de achtergrondkenmerken geslacht, al dan niet afkomstig uit de raad, al dan niet afkomstig uit de gemeente, al dan niet in voltijd en gemeentegrootte zijn de respondenten representatief voor de hele groep teruggetreden wethouders. Verder wijkt de responsgroep niet systematisch af op aantallen terugtrekkende wethouders “van binnen” of “van buiten”. Ook maakt het niet uit of een wethouders van buiten de raad of van buiten de gemeente komt. Alleen ten aanzien van de partij zijn er wat verschillen: onder de respondenten is het CDA enigszins ondervertegenwoordigd en zijn CU en PvdA licht oververtegenwoordigd. Van de respondenten is 68% alleen teruggetreden, rapporteert 14% dat er meerdere wethouders zijn teruggetreden en zijn bij 19% alle wethouders opgestapt.

3.2 Motieven om terug te treden

Op basis van eerder onderzoek is een aantal mogelijk motieven en situaties aan de teruggetreden wethouders voorgelegd met de vraag hoe belangrijk dat was in hun besluit voortijdig het wethoudersambt te verlaten. In tabel 3 zijn de resultaten weergegeven⁷.

⁷ De cijfers in deze en volgende tabellen zijn absolute aantallen, tenzij anders vermeld. Aangezien overigens het totale aantal bijna gelijk is aan 100, zijn de aantallen vrijwel gelijk aan percentages.

Tabel 3 Mogelijke motieven om terug te treden

	Belang bij afweging tot terugtreden			
	Onbelangrijk			Van groot belang
Mijn gezondheid	79	4	8	3
Een verhuizing naar een andere gemeente	89	1	1	1
De bestede tijd woog niet op tegen de bezoldiging als wethouder	91	1	1	0
Mijn gezinsleven leed onder het tijdsbeslag van het wethouderschap	78	10	5	1
Mij werd een andere, meer aantrekkelijke, functie aangeboden	77	2	0	14
Ik was uitgekeken op het wethouderschap	81	7	4	2
Ik kreeg aanhoudend kritiek vanuit de lokale samenleving	82	7	2	1
Er stonden aanhoudend negatieve berichten over mij in de lokale media	77	9	3	5
Er was een politiek inhoudelijk conflict met de meerderheid van de raad	49	11	8	24
Er was een politiek inhoudelijk conflict met de rest van het college	70	6	5	9
Er was een politiek inhoudelijk conflict met de eigen fractie	63	8	3	17
Het boterde gewoon niet tussen mij en de andere wethouders	74	6	3	10
Ik ondervond problemen in de samenwerking met de ambtelijke organisatie	85	5	1	0
Ik vond dat ik te weinig kon bereiken	81	7	2	3
Het college had te weinig daadkracht; de besluitvorming verliep traag	68	15	4	5
Er was sprake van intimidatie/ agressie vanuit de lokale gemeenschap	84	4	2	2
Steeds weer bleken mijn dossiers politiek gevoelig te liggen in de raad	67	11	9	4

Respondenten konden meer dan één antwoord geven. Door te clusteren ontstaat een top 5 van redenen om terug te treden:

Top 5 van redenen om tussentijds terug te treden

- 1 Conflict met de gemeenteraad 23%
- 2 Conflict met de "eigen" fractie 22%
- 3 Aftreden vanwege andere functie 17%
- 4/5 Conflict binnen het college 11%
- 4/5 Uitgekeken op wethouderschap 11%

Politieke conflicten vormen de belangrijkste redenen om terug te treden. Dat kan gaan om een conflict met de raad (23%), met de "eigen" fractie (22%) of om een conflict binnen het college (11%). Van de respondenten geeft 56% aan dat een vorm van conflict een rol speelt bij het aftreden van de wethouder. Verder is ruim één op de zes tussentijds teruggetreden vanwege het aanbod een andere en meer aantrekkelijke functie te vervullen. En bijna één op de tien was uitgekeken op het wethouderschap.

Dit beeld komt overeen met de bevindingen uit het eerder genoemde onderzoek van het blad Binnenlands Bestuur. Voor de groep teruggetreden wethouders, uitgezonderd de herindelers en interimers (zie hiervoor, N= 490) rapporteert het blad als top 3 van redenen om terug te treden, achtereenvolgens politiek conflict (64%), andere zakelijke of politieke werkring (14%) en gezondheid, overlijden (14%). Verschillen in percentages zijn terug te voeren op een andere systematiek: in het Binnenlands Bestuur onderzoek wordt slechts één reden voor terugtreden geregistreerd, in ons onderzoek kunnen verschillende redenen worden aangegeven.

Soms heeft een conflict een bijzonder karakter. In een gemeente stapte een van de leden van een tweemansfractie over naar een andere partij. Het overgebleven raadslid werd niet meer geaccepteerd door de coalitie. Hierdoor ontstond een situatie waarin één van de wethouders geen "eigen" fractie meer had in de gemeenteraad. Hij heeft daaruit de consequentie getrokken niet langer als wethouder te kunnen functioneren en is teruggetreden. Zonder dat de raad of de rest van het college het vertrouwen in hem had opgezegd. Het illustreert dat eensluitende kwalificaties aan redenen om terug te treden niet altijd precies dezelfde lading dekken.

3.3 *Verhoudingen met andere actoren*

Wethouders opereren in een complex krachtenveld. Bij een besluit om terug te treden kunnen de relaties met andere actoren van groot belang zijn. In de enquête zijn vragen gesteld over achtereenvolgens de verhoudingen binnen het college, met de ambtelijke organisatie, met de raad, met de eigen fractie en met de samenleving.

3.3.1 *Verhoudingen binnen het college*

De mate waarin een college daadwerkelijk collegiaal bestuur vormt, kan een rol spelen bij het besluit om terug te treden. De respondenten rapporteerden het volgende over die verhoudingen.

Tabel 4 Frequentie aspecten collegevergaderingen

	Niet van toepassing			Volledig van toepassing
Binnen het college elkaar feedback geven op opereren in een raadsvergadering	9	28	35	24
Inhoudelijke dilemma's rondom een dossier aan elkaar voorleggen	6	18	35	37
Stemmen tijdens de collegevergadering (of een minderheidsstandpunt laten aantekenen)	57	23	11	5
Plezierige, ontspannen vergadersfeer	6	18	27	45
Inhoudelijk op elkaars dossiers ingaan	2	12	47	35
Signaleren van (mogelijke) politieke valkuilen voor elkaar	9	15	39	33
Oplopende irritaties, weglopen uit vergaderingen	66	19	7	4
Uitstel en doorschuiven van beslissing	26	42	23	5

Deze gegevens kunnen niet worden vergeleken met alle colleges in Nederland omdat daarover geen gegevens beschikbaar zijn. Wel is zichtbaar dat de teruggetreden wethouders weinig "vechtcolleges" melden: stemmen komt haast niet voor, oplopende spanningen en steeds maar doorschuiven van beslissingen zijn uitzonderingen. Volgens de meeste teruggetreden wethouders was de bestuurlijke sfeer goed en gericht op wederzijdse ondersteuning. Dit komt uiteraard overeen met de eerder vermelde bevinding dat voor slechts 11% van de terugtreeders een conflict in het college de belangrijkste reden was om op te stappen. Voor alle andere terugtreeders speelden andere factoren een rol.

3.3.2 Verhoudingen met de ambtelijke organisatie

Een wethouder werkt direct samen met de ambtelijke organisatie. Deze verhoudingen kunnen medebepalend zijn voor bestuurlijke successen en falen. De bevindingen staan in tabel 5.

Tabel 5 Verhoudingen met de ambtelijke organisatie

	Niet van toepassing			Volledig van toepassing
Inhoudelijk kon ik blind varen op de ambtelijke adviezen	9	31	46	10
De relatie met de secretaris verliep moeizaam	67	15	7	6
In de ondersteuning miste ik vaak iemand om mee te 'sparren'	34	42	10	10
Het politieke gevoel in de organisatie was goed ontwikkeld	6	38	45	7
Het waren inhoudelijk hele goede mensen, maar ze bleven teveel in hun eigen koker zitten.	14	30	43	9
De politiek-bestuurlijke ondersteuning schoot tekort	23	36	22	15

De respondenten zijn over het algemeen redelijk tevreden over de samenwerking met de ambtelijke organisatie. De relatie met de secretaris verliep zelden moeizaam en de meeste respondenten hadden wel iemand in de organisatie om mee te sparren. Het politieke gevoel binnen de organisatie is redelijk ontwikkeld. Wel geven 52 respondenten aan dat de organisatie enigszins verkokerd is, konden 40 respondenten niet altijd blind varen op een ambtelijk advies en rapporteerden eveneens 37 respondenten dat de politiek-bestuurlijke ondersteuning regelmatig of vaak tekortschoot.

3.3.3 Wethouder en gemeenteraad

De politieke relaties met de gemeenteraad kunnen het bestuurlijke leven van een wethouder maken of breken. De oordelen van de teruggetreden zijn opgenomen in tabel 6.

Tabel 6 Verhoudingen wethouder - raad

	Niet van toepassing			Volledig van toepassing
Het ging tijdens vergaderingen meestal meer over de procedures of de personen dan over de inhoud	16	32	27	21
Door afstemming binnen de coalitie wist je van tevoren precies waar er ging gebeuren	12	39	42	3
Aan de debatten over "mijn" onderwerpen bewaar ik goede herinneringen	1	14	40	41
De inbreng van de oppositie zorgde er voor dat we als college scherp bleven	16	25	35	20
Meestal verveelde ik me tijdens de vergaderingen	46	26	22	2
De sfeer was tijdens vergaderingen vaak gespannen	14	36	28	17
Buiten de vergaderingen om had ik een uitstekend contact met vrijwel alle raadsleden	1	6	42	47
Ik werd te veel geconfronteerd met persoonlijke kritiek op mijn functioneren	52	28	10	6

Hierboven is al aangegeven dat voor 23% van de respondenten een conflict met de raad de belangrijkste reden was om terug te treden. In een verdere uitwerking geven de respondenten een gemengd beeld van de vergaderingen. Ze zijn positief over de contacten met raadsleden buiten de vergaderingen om en over de debatten over de eigen onderwerpen. Wel was vaak al grotendeels bekend wat er zou gaan gebeuren door afstemming binnen de coalitie en was de sfeer niet altijd ontspannen.

3.3.4 De wethouder en de fractie en partij

Behoudens enkele spreekwoordelijke uitzonderingen hebben alle wethouders een politieke fractie waar ze direct of indirect uit voortkomen en die hen (meestal) politiek steunt. Een wethouder die de steun van zijn of haar fractie kwijtraakt, verliest daarmee in de praktijk ook altijd zijn positie. In de enquête is niet alleen gevraagd naar relaties met de fractie, maar ook naar relaties met de partij omdat ook van daaruit steun of het intrekken van die steun politieke gevolgen kan hebben. Tabel 7 bevat de resultaten.

Tabel 7 Verhoudingen wethouder met de eigen fractie en partij

	Niet van toepassing			Volledig van toepassing
Ik ontvang veel steun van mijn fractie	18	18	23	37
Tussen mij als wethouder en de fractieleden was regelmatig sprake van verschillende opvattingen	42	34	13	7
Ik voelde mij losstaan van de fractie	40	27	11	18
Ik vertegenwoordigde in het college de opvattingen van mijn partij	7	23	42	24
Er was iemand die in de fractie die eigenlijk op mijn stoel wilde zitten	56	11	9	20
Er was iemand in mijn partij die eigenlijk op mijn stoel wilde zitten	66	12	4	14

In de meeste gevallen waren de verhoudingen met de eigen fractie en eigen partij goed te noemen. Al is zoals eerder gezegd voor 22% een conflict met de eigen fractie de reden geweest om te vertrekken. Maar de rest meldt dat er in het algemeen weinig verschillen van mening zijn en dat de wethouder zich de vertegenwoordiger van de partij in het college voelde. Wel was de afstand tot de fractie soms wat groot. Een aantal respondenten maakt melding van een 'interne concurrent' in de fractie.

3.3.5 Wethouder en samenleving

Lokaal bestuur is vaak heel zichtbaar en de verhoudingen met de lokale samenleving in al zijn diversiteit zijn belangrijk om als wethouder succesvol te kunnen zijn. Tabel 8 bevat de resultaten van enkele vragen daarover.

Tabel 8 Verhoudingen met de lokale samenleving

	Niet van toepassing			Volledig van toepassing
Mensen wisten mij makkelijk te vinden	0	2	22	72
Ik ben nooit in de situatie gekomen dat mijn integriteit op het spel stond	11	7	7	71
Omdat ik als wethouder het algemene belang moet dienen, ontstonden geregeld spanningen met burgers die voor hun particuliere belangen bij mij kwamen	29	34	28	5
Ik heb vaak te maken gehad met bedreigingen	64	22	10	0

Volgens de respondenten wisten mensen hen over het algemeen makkelijk te vinden. Daarbij is naar eigen inschatting maar zelden de eigen integriteit in geding gekomen, al botst onvermijdelijk wel eens het algemene belang met individuele belangen. Spanningen geeft dat niet zo vaak en bedreigingen zijn nog altijd de uitzondering.

3.4 Impressies rondom het terugtreden

In de enquête is aan de respondenten vijf citaten voorgelegd van of over wethouders die in het verleden hun ambt voortijdig hebben neergelegd. De mate waarin een citaat van toepassing is, geeft verdere inkleuring aan de motieven om terug te treden (zie tabel 9).

Tabel 9 Citaten over terugtreden

Citaten	Niet van toepassing			Volledig van toepassing
“De directe aanleiding voor mijn vertrek was een politiek verschil van inzicht op dat concrete voorstel, maar dat was slechts de aanleiding om te vertrekken. Het rommelde eigenlijk al langer en als het niet om dit voorstel was gegaan, was er wel een andere aanleiding gekomen.” (Een teruggetreden wethouder)	42	12	18	24
“Uiteindelijk had hij toch niet genoeg inhoudelijke deskundigheid, moest te veel leunen op ambtelijke stukken en kon het debat met raad daardoor niet aan” (een secretaris)	84	9	1	1
“Ze was zó succesvol. Haalde het een na het andere punt binnen. Dat leidde tot jaloezie en uiteindelijk hebben ze haar op iets onbenulligs laten vallen” (een burgemeester)	61	14	12	8
“Het moment zelf was erg vervelend, maar wat ben ik blij dat ik weg ben uit die verzuurde sfeer. Steeds dat gezeur en die argwaan. En maar omkijken wie er nu weer aan de poten van je stoel zat te zagen” (Een teruggetreden wethouder)	55	13	18	9
“Met zo’n ambtelijke organisatie heb je geen politieke vijanden meer nodig. Natuurlijk ben ik politiek verantwoordelijk voor al die blunders, maar eigenlijk had niet ik maar de helft van de ambtenaren moeten vertrekken. Met de secretaris voorop. Wat een niveau!” (Een teruggetreden wethouder)	68	16	6	5

Gebrek aan eigen deskundigheid of binnen de organisatie herkennen de respondenten niet als factoren rondom hun terugtreden. Wel rapporteren respondenten dat hun aftreden weliswaar een aanleiding had, maar dat het al langer rommelde. Ook geeft een vijfde aan dat je ook té succesvol kunt zijn. En tenslotte herkent driekwart zich niet in het beeld van opluchting.

3.5 Terugkijkend op de ervaringen

Voor een beoordeling van het eigen wethouderschap en terugtreden zijn in de enquête een aantal stellingen voorgelegd met de vraag aan te geven in hoeverre deze van toepassing zijn. De resultaten zijn samengebracht in tabel 10.

Tabel 10 Uitspraken over het eigen wethouderschap

	Niet van toepassing			Volledig van toepassing
Ik heb er veel van geleerd	1	2	15	77
Ik heb veel voor andere burgers kunnen betekenen	1	1	35	58
Ik heb veel persoonlijke frustraties opgelopen	44	34	15	3
Ik vind het achteraf terecht dat ik ben afgetreden	46	10	15	25
Ik denk dat mijn aftreden voorkomen had kunnen worden	29	7	22	38
Als ik mij beter had voorbereid had het niet zover hoeven komen dat ik moest aftreden	70	12	10	4
In het algemeen is het een zeer positieve ervaring geweest	4	3	20	69

Terugkijkend vindt een meerderheid het niet terecht dat hij of zij moest aftreden, maar tegelijk denkt ook een meerderheid dat het niet voorkomen had kunnen worden. Een betere voorbereiding zou wat dat betreft ook niet hebben geholpen. Een kleine 20% geeft aan stevige persoonlijke frustraties te hebben overgehouden aan het terugtreden. Maar uiteindelijk zijn bijna alle respondenten positief over het wethouderschap: het is een grote leerervaring, ze hebben daadwerkelijk wat voor de samenleving kunnen betekenen en het totale beeld is positief.

3.6 Professionele leven na het wethouderschap

Veel bestuurders merken dat het na een politiek-bestuurlijke functie niet gemakkelijk is een andere baan te vinden. Werkgevers staan in de praktijk niet te dringen om iemand met die achtergrond aan te nemen. Hoe zit dat bij wethouders die tussentijds zijn teruggetreden? De onderzoeksopzet maakt het niet mogelijk een vergelijking te maken tussen wethouders die tussentijds zijn teruggetreden en wethouders die de rit hebben uitgezet, maar geeft wel inzicht in hoe het de terugtrekkers op dit punt is vergaan.

3.6.1 Activiteiten na het wethouderschap

Er is natuurlijk meer dan alleen betaald werk mogelijk na een wethouderschap. In tabel 11 is weergegeven welke activiteiten de terugtrekkers hebben ontplooid na het wethouderschap.

Tabel 11 Activiteiten ontplooid na de carrière als wethouder

	Niet	wel
Maatschappelijke activiteiten	23	36
Meer tijd voor het gezin	17	69
Hobby's e.d.	23	60
Activiteiten in de politiek	45	38
(Meer) betaalde arbeid	38	48
(Meer tijd voor) eigen onderneming	39	38
Geen activiteiten meer opgepakt	58	15
Anders	34	28

Een breed scala aan activiteiten wordt gerapporteerd. Naast betaald werk of een eigen onderneming zijn teruggetreden wethouders maatschappelijk actief, besteden meer tijd aan hun gezin of pakken hun hobby's (weer) op. Een meerderheid doet geen activiteiten meer in de politiek.

3.6.2 Wethouderschap als mogelijke belemmering voor nieuw werk

Een groot deel van de teruggetreden wethouders wil weer aan de slag. Gevraagd of men het wethouderschap heeft ervaren als een belemmering bij het zoeken naar een nieuwe werkkring en wat voor belemmeringen dat dan zijn, geven 65 respondenten (68%) aan zulke belemmeringen te hebben ervaren. Verschillende respondenten melden dat werkgevers de competenties van wethouders maar moeilijk op waarde kunnen schatten en dat een wethouderschap zeker geen pré is: "niemand zit te wachten op een oud-politicus", zoals een respondent het formuleerde. Dat geldt ook in het bedrijfsleven: "bedrijven veronderstellen dat het wethouderschap teveel is verwijderd van de dagelijkse werkzaamheden en belangen van ondernemers". Terugkeer naar de oude werkgever waar iemand soms recht op kan laten gelden, kan ook tot problemen leiden. De oude functie is inmiddels ingevuld, betrokkene is gegroeid door het wethouderschap en past niet meer in de oude functie of een leidinggevende ziet het als bedreigend. Een van de respondenten meldt iets heel anders te willen gaan doen, dus zowel buiten de politiek als buiten de oude functie en het opbouwen van een geheel nieuw netwerk kost tijd.

Er zijn er ook die geen belemmering ondervinden van hun wethouderschap maar er juist van profiteren bij het zoeken naar een andere baan: je hebt nieuwe competenties ontwikkeld en een heel uitgebreid netwerk gevormd. Dat maakt het gemakkelijker iets anders te vinden. Overigens gaat het bij de gerapporteerde belemmeringen om zaken die op zichzelf niets te maken hebben met het feit dat iemand als wethouder is teruggetreden. Het zijn belemmeringen die met het wethouderschap te maken hebben, niet met het tussentijds neerleggen van de functie.

3.6.3 Ondersteuning bij het zoeken naar een nieuwe baan

Voor veel werknemers en ambtenaren is het heel gewoon om ondersteuning te krijgen bij het zoeken naar een nieuwe baan en in de meeste gevallen zorgt de werkgever daar voor. De teruggetreden wethouders is gevraagd naar hun ervaringen op dit punt, de resultaten zijn samengebracht in tabel 12.

Tabel 12 Ondersteuning gehad bij zoeken naar nieuwe baan

Nee, maar dat was ook niet nodig ⁸	71
Nee, hoewel ik dat wel gewild zou hebben	8
Ja, dat heeft de gemeente voor mij geregeld	8
Ja, dat heb ik zelf geregeld buiten de gemeente om	9

⁸ Het relatief hoge aantal respondenten dat voor dit antwoord kiest staat enigszins op gespannen voet met het gegeven dat eerder veel respondenten melden wel degelijk belemmeringen te hebben ondervonden bij het zoeken naar een nieuwe baan.

Een ruime meerderheid geeft aan geen ondersteuning te hebben gehad bij het zoeken naar een nieuwe baan en het overgrote deel daarvan had dat ook niet nodig. Zeventien respondenten geven aan wel ondersteuning te hebben gehad, waarvan de helft het zelf heeft geregeld.

Desgevraagd meldt ongeveer de helft van de mensen die ondersteuning hebben gehad bij het zoeken naar een nieuwe baan dat het niet of nauwelijks een bijdrage heeft geleverd aan het vinden van een nieuwe baan.

3.6.4 Toch weer de politiek in?

Zoals eerder aangegeven heeft een meerderheid van de respondenten geen activiteiten op politiek vlak ontplooid na het terugtreden. Is de politiek voor deze groep teruggetreden wethouders een afgesloten deel van hun leven, een domein waarin ze niet meer terugkeren? Uit tabel 13 valt te lezen dat dit niet zo definitief blijkt te zijn.

Tabel 13 Mogelijke toekomst in college of raad

	Zitting in het college	Zitting in de gemeenteraad
In de toekomst waarschijnlijk	32	12
Inmiddels weer lid	14	6
Misschien	42	54
Niet	8	24

Geen van de respondenten sluit helemaal uit ooit weer als wethouder of als raadslid actief te zullen worden. Sterker nog, 14 zijn inmiddels weer wethouder en 6 hebben zitting in de gemeenteraad. De kans dat deze mensen weer wethouder worden schatten ze zelf overigens groter in dan de kans dat ze raadslid worden.

Voor de lokale politiek is het positief dat mensen na te zijn teruggetreden als wethouder het gemeentelijke politieke domein niet volledig de rug toe keren. In een tijd waarin het lastig is mensen te vinden die raadslid of wethouder willen worden is het goed dat mensen met ervaring bereid blijven zich in te zetten. Daarmee wordt het beschikbare potentieel aan kandidaten om uit putten groter.

4. Thema's en aandachtspunten voor de verdieping

Deze rapportage vormt ook de basis voor verdiepende gesprekken met recent afgetreden wethouders over hun persoonlijke ervaringen en motieven om hun ambt vroegtijdig neer te leggen. Wij adviseren om een aantal thema's uit dit onderzoek in de gesprekken verder uit te diepen. De volgorde is willekeurig.

Politieke conflicten

De belangrijkste reden om terug te treden vormen politieke conflicten. Dat kunnen conflicten zijn met de raad, de eigen fractie of binnen het college. Tegelijkertijd is een ruime meerderheid van de respondenten positief over de verhoudingen met de raad, met de fractie en binnen het college. Mogelijk is dit een indicatie dat de politieke conflicten eerst en vooral een zakelijk karakter hebben. Een ander aspect hierbij is dat er regelmatig en ook in dit onderzoek op is gewezen dat een wethouder die om politieke redenen terugtreedt op een bepaald dossier, vaak al langere tijd en op meer dossiers problemen had. Kennelijk wordt dat wel onderkend, maar lukt het niet altijd om te voorkomen dat het een "kroniek van een aangekondigde politieke dood" wordt.

Intimidatie en bedreiging

Een van de speerpunten van het ministerie van BZK is aandacht voor intimidatie en bedreiging van bestuurders en politici. Er zijn signalen dat dit toeneemt. Het effect ervan op mensen verschilt van persoon tot persoon en van situatie tot situatie. In dit onderzoek is nauwelijks genoemd dat intimidatie en bedreiging een reden is geweest om af te treden. Onduidelijk blijft daarmee of er sprake is van een urgent probleem, en waarop de signalen zijn gebaseerd dat wat dit betreft sprake is van een stijging.

Ambtelijke ondersteuning

De respondenten in dit onderzoek waren op een aantal aspecten weinig positief over de ondersteuning door de ambtelijke organisatie. Met name is gewezen op verkokering en tekortschietende politiek-bestuurlijke ondersteuning. De eigen ondersteuning van de raad in de vorm van de griffie in combinatie met een ambtelijke top die vooral wordt aangesproken op (strategische) management vraagstukken kan leiden tot een lacune in de politiek-bestuurlijke ondersteuning van het college.

De effecten van terugtreden

Er is nog weinig bekend over de effecten van terugtreden. Denk aan effecten voor de betrokken ex-wethouder, de verhoudingen binnen het college, binnen de raad en binnen de ambtelijke organisatie. Ook de gevolgen voor beleidsprocessen, de dienstverlening en in het algemeen de maatschappelijke resultaten zijn grotendeels onbekend. Een "gevallen" wethouder zal daar vanwege de directe betrokkenheid uiteraard een eigen beeld en interpretatie van hebben, maar is daarmee wel een interessante bron. Voor het volledige plaatje zouden andere 'hoofdrolspelers' eveneens om hun mening kunnen worden gevraagd.

Ziekte: even eruit?

Wethouders treden om uiteenlopende redenen eerder terug. Ziekte is een daarvan. Bestuurlijk is het lastig als iemand langere tijd is uitgeschakeld en de indruk bestaat dat meer en in elk geval sneller dan in reguliere banen ziekte aanleiding is de functie neer te leggen. Wat zijn de mogelijkheden om bij een langdurige ziekte uiteindelijk toch weer als wethouder terug te komen?

Begeleiding bij het vinden van een nieuwe baan

Een aantal respondenten geeft aan behoefte te hebben aan ondersteuning bij het vinden van een nieuwe baan. In hoeverre dat specifiek is voor de groep teruggetreden is overigens niet bekend. Evenmin is bekend aan wat voor soort ondersteuning men behoefte heeft.

Bijlage 1 Teruggetreden wethouders, aantallen en berekeningswijzen

Omdat elke meting een momentopname is, en er geen dekkende gegevens voor een hele collegeperiode, moeten de aantallen geschat worden op basis van extrapolaties. Dat biedt vanzelfsprekend geen zekerheid dat de aantallen goed de werkelijkheid benaderen. Door de door ons gehanteerde aannamen en extrapolaties in deze bijlage expliciet toe te lichten, maken we de berekening in ieder geval transparant en controleerbaar.

Jaren waarop meting betrekking heeft	Bron	Aantal terugtreeders over meetperiode ^a	% politieke redenen	Meetdata
1986-1988	Derksen en Kas, 1994: 112	192	25%	juli 1986 - sept 1988 (26 maanden)
1988 – 1989	Derksen en Kas, 1994: 114	26 ^b		sept 1988 – sept 1989 (12 mnd)
1990-1992	Derksen en Kas, 1994	216	38%	sept 1990 – sept 1992 (24 mnd)
1990-1993	Toonen cs, 1998: 108	108 ^b	-	sept 1990 – nov 1993 (38 mnd)
1994 - 1996	Toonen cs, 1998: 108	147 ^b	-	nov 1994 – nov 1996 (24 mnd)
1994 - 1996	Derksen, 1997	228 ^c	57% (totaal 129)	nov 1994 – nov 1996 (24 mnd)
1998 - 2002	Zenc, 2006	333	-	mei 1998 – mei 2001 (36 maanden)
2002 - 2006	Zenc, 2006	464	-	mrt 2002 – mrt 2006 (48 maanden)
2007-2009	Stichting Decentraal bestuur	234	-	okt 2007 – november 2009 (25 mnd)

^a Wethouders die zijn teruggetreden omdat hun functie door een herindeling is komen te vervallen zijn niet meegeteld. In de laatste drie metingen is dit expliciet uitgezonderd. In de metingen over de voorgaande periode is dit in onderzoeksverantwoording weliswaar niet expliciet aangegeven, maar uit de tabellen valt af te leiden dat deze groep ook bij deze metingen buiten beschouwing is gebleven.

^b Alleen terugtreeders om politieke redenen.

^c Onderliggende data zijn hetzelfde als Toonen cs, 1998

Berekeningswijze per bestuursperiode

1986 – 1990

- Gebruikte data: Derksen en Kas, 1994, zowel wat betreft het aantal teruggetreden wethouders als het totale aantal wethouders.
- Berekeningswijze: voor de periode juli 1986 tot en met september 1988 rapporteren de auteurs 192 teruggetreden wethouders. Daarvan is 25% om politieke redenen teruggetreden. In de periode september 1988 tot en met september 1989 zijn 26 wethouders om politieke redenen teruggetreden, een totaal aantal over dit jaar ontbreekt. Ervan uitgaande dat het aandeel “teruggetreden om politieke redenen” in die raadsperiode van jaar tot jaar ongeveer gelijk is gebleven op 25%, kan het totale aantal

terugtreeders tussen september 1988 en september 1989 geschat worden op 104. Tussen juli 1996 en september 1989 zijn er daarmee in totaal 296 wethouders afgetreden. Dat betreft een periode van 38 maanden. Voor de totale periode van 48 maanden wordt het aantal geschat op $296 * 48 / 38 = 374$ teruggetreden wethouders.

1990 – 1994

- Gebruikte data: Derksen en Kas, 1994; Toonen c.s., 1998, zowel wat betreft het aantal teruggetreden wethouders. Totale aantal wethouders gebaseerd op Derksen en Kas.
- Berekeningswijze: Derksen en Kas melden 216 terugtreeders in de periode september 1990 tot september 1992, waarvan 38% om politieke redenen is afgetreden. Voor het onderzoek van Toonen c.s. is gebruikt gemaakt van dezelfde dataset, alleen bevatte deze nu gegevens voor de periode september 1990 tot november 1993. De beschikbare gegevens over deze periode betreffen alleen wethouders die om politieke redenen zijn teruggetreden. Ervan uitgaande dat het aandeel “terugtreeden om politieke redenen” in die raadsperiode van jaar tot jaar ongeveer gelijk is gebleven op 38%, kan op basis van de 108 “politieke terugtreeders” die Toonen c.s. rapporteren het totale aantal terugtreeders tussen september 1990 en november 1993 worden geschat op 284. Dat betreft een periode van 38 maanden. Voor de totale periode van 48 maanden wordt het aantal geschat op $284 * 48 / 38 = 359$ teruggetreden wethouders.

1994 – 1998

- Gebruikte data: Toonen c.s., 1998 en Derksen, 1997 voor aantal teruggetreden wethouders. Totale aantal wethouders gebaseerd op cijfers VNG.
- Berekeningswijze: De onderliggende dataset is dezelfde. Derksen rapporteert echter over deze periode dat er 129 wethouders om politieke redenen zijn afgetreden (op een totaal van 228), Toonen c.s. melden dat het om 147 gaat. Er is alleen nog een dataset beschikbaar voor degenen die om politieke redenen zijn teruggetreden. Een her-analyse op deze data ten behoeve van dit rapport resulteert wederom in een aantal van 147. Mogelijk is de analyse t.b.v. het artikel van Derksen voor het blad Binnenlands Bestuur gebaseerd op een nog niet compleet of gecontroleerd databestand en konden Toonen c.s. ruim een jaar later beschikken over de juiste dataset. Dan rijst echter de vraag of ook het totale aantal dat Derksen rapporteert bijgesteld zou moeten worden. Zou immers alleen het aantal teruggetreden om politieke redenen hoger zijn, dan zou die groep in die periode ruim 64% van het totale aantal terugtreeders uitmaken; een wel heel hoog percentage als gekeken wordt naar de voorgaande perioden. Deze vraag kan op basis van de nu nog beschikbare informatie niet meer kan worden beantwoord. Om in elk geval het aantal teruggetreden wethouders niet te overschatten, gaan we voor raming van het aantal teruggetreden in deze periode uit van de gerapporteerde 228. Dat betreft de periode november 1994 tot november 1996, oftewel 24 maanden. Voor de hele bestuursperiode wordt daarmee het totale aantal terugtreeders geschat op 456.

1998 - 2002

- Gebruikte data: Zenc, 2006 voor zowel aantal terugtreeders als voor totaal aantal wethouders
- Berekeningswijze: Gegevens hebben betrekking op een periode van 3 jaar. Voor de gehele bestuursperiode wordt het totale aantal teruggetreden wethouders daarom geschat op 444.

2002 – 2006

- Gebruikte data: Zenc, 2006 voor aantal terugtreiders. Gegevens over totaal aantal wethouders afkomstig van Stichting Decentraal bestuur.
- Berekeningswijze: Het gerapporteerde aantal omvat de gehele periode. Er hoeft geen verdere schatting te worden gemaakt.

2006 - 2010

- Gebruikte data: Stichting decentraal bestuur voor aantal terugtreiders. Gegevens over totaal aantal wethouders afkomstig van Stichting Decentraal bestuur.
- Berekeningswijze: De meting betreft de periode oktober 2007 tot november 2009 en omvat 25 maanden. Omgerekend naar de hele bestuursperiode van 48 maanden wordt het aantal terugtreedende wethouders geschat op 449.

Bijlage 2 Teruggetreden raadsleden, aantallen en berekeningswijzen

Net als bij de wethouders geldt dat de aantallen teruggetreden raadsleden geschat worden op basis van extrapolaties. De door ons gehanteerde aannamen en extrapolaties worden in deze bijlage toegelicht.

Jaren waarop meting betrekking heeft	Bron	Aantal terugtreeders over meetperiode ^a	Meetdata
1998 - 2002	Ministerie van BZK, 2002	1243	Maart 1998 – najaar 2001
2002 - 2006	SGBO, 2006	1333	Dec 2002 – mrt 2006 (39 mnd)
2007-2009	Stichting Decentraal bestuur	727	Okt 2007 – november 2009 (25 mnd)

^a Raadsleden die zijn teruggetreden omdat hun functie door een herindeling is komen te vervallen zijn niet meegeteld.

Berekeningswijze per bestuursperiode

1998 - 2002

- Gebruikte data: Ministerie van BZK, 2002 voor aantal terugtreedende raadsleden en totaal aantal raadsleden
- Berekeningswijze: Het onderliggende rapport is gebaseerd op een enquête onder gemeenten. De response bedroeg 76% en het aantal van 1.243 tussentijdse terugtreeders is een extrapolatie naar alle gemeenten. De meetperiode is niet nauwkeurig te bepalen: de dataverzameling liep van maart 1998 tot en met “najaar 2001”. Voor deze studie is aangenomen dat de meting liep tot november 2001 en daarmee een periode van 44 maanden. Het totale aantal terugtreedende raadsleden voor de gehele periode wordt daarmee geschat op $1.234 * 48 / 44 = 1.356$. Het totale aantal raadsleden bedroeg bij aanvang van de periode 10.618, zodat het percentage terugtreeders wordt geschat op 13%.

2002 – 2006

- Gebruikte data: SGBO, 2006 voor aantal terugtreedende raadsleden en Stichting decentraal bestuur voor totaal aantal raadsleden
- Berekeningswijze: over de meetperiode worden 1.333 terugtreedende raadsleden gemeld. De meetperiode loopt van december 2002 tot maart 2006, oftewel 39 maanden. Louter extrapoleren naar de periode van 48 maanden is niet volledig. Met de invoering van het dualisme vanaf 2002 waren wethouders niet langer raadslid. Een raadslid dat wethouder werd, was daarmee direct een terugtreedend raadslid. De meetperiode omvat niet de periode direct na de verkiezingen waarin veel raadsleden terugtreeden omdat ze wethouder worden. Wel omvatten de cijfers raadsleden die terugtreeden om tussentijds wethouder te worden. De schatting van het aantal terugtreedende raadsleden is daarom in twee stappen gedaan. Eerst is het aantal

raadsleden dat tussentijds is vertrokken geëxtrapoleerd naar de volledige raadsperiode: $1.333 * 48 / 39 = 1.641$. Vervolgens is daarbij opgeteld het aantal raadsleden dat kort na de verkiezingen is teruggetreden om wethouder te worden. Dat zijn de zogeheten "wethouders vanuit de raad". Uit de rapportage van Stichting Decentraal bestuur 2004 (p 7) blijkt dat er in de bestuursperiode 2002-2006 ongeveer 234 wethouders van buiten de raad waren, waarvan bij aanvang 67% oftewel 157 is benoemd. In totaal waren er bij het begin van die periode 1648 wethouders. Als daarvan 157 van buiten komen, zijn er 1.491 afkomstig uit de raad. In totaal zijn dan in de bestuursperiode 2002-2006 ongeveer $1.641 + 1.491 = 3.132$ raadsleden teruggetreden. Op een totaal van 9.715 raadsleden is dit 32%.

Op basis van de cijfers kan zo ook het volledige aandeel raadsleden worden geschat dat in de bestuursperiode is teruggetreden om wethouder te worden. Bij aanvang is dat de eerdergenoemde 1.491. Het aantal raadsleden dat tussentijds terugtreedt om wethouder te worden kan worden geschat op basis van Decentraal bestuur (2004). Het onderliggende onderzoek is een enquête met een response van 71%. De gemeenten die de enquête hebben ingevuld melden 167 wethouders van buiten de raad, waarvan 112 direct na aanvang en 55 tussentijds. Geëxtrapoleerd naar alle gemeenten betekent dit de hiervoor vermelde circa 157 wethouders van buiten direct bij aanvang van de bestuursperiode en 77 wethouders van buiten die tussentijds zijn aangetreden. Deze cijfers betreffen een periode van ongeveer twee jaar. Tussentijds zijn geëxtrapoleerd 258 wethouders aangetreden, waarvan dus 77 of 30% van buiten de raad en daarmee 181 of 70% vanuit de raad. In de bestuursperiode zijn in totaal 464 wethouders teruggetreden. Ervan uitgaande dat al deze posten opnieuw zijn ingevuld en dat het in 70% van de gevallen vanuit de raad is gebeurd, komt daarmee het aantal raadsleden dat tussentijds terugtreedt om wethouder te worden in die periode op 325. In totaal gaat het dus om $1.491 + 325 = 1.816$ raadsleden die in de bestuursperiode zijn teruggetreden om wethouder te worden. Dat is 58% van het totale aantal terugtreedende raadsleden. De overige 1.921 zijn om andere redenen teruggetreden. Het percentage raadsleden dat is teruggetreden om andere redenen dan een wethouderschap is daarmee $1.921 / 9.715 * 100\% = 20\%$.

2006 - 2010

- Gebruikte data: Stichting Decentraal bestuur
- Berekeningswijze: In de meetperiode zijn 727 raadsleden teruggetreden. De meetperiode omvat niet de periode direct na de verkiezingen waarin veel raadsleden terugtreeden omdat ze wethouder worden. Wel omvatten de cijfers raadsleden die terugtreeden om tussentijds wethouder te worden. Afgezien van de raadsleden die aan het begin van de bestuursperiode al zijn teruggetreden om wethouder te worden, kan voor de totale periode het aantal terugtreedende raadsleden worden geschat op $727 * 48 / 25 = 1.396$.

Verder is bekend dat in 2008 en 2009 het aandeel wethouders van buiten de raad 23% resp. 27% bedroeg (zie

<http://www.decentraalbestuur.nl/kerngem/ms/wethouders/df/doc4>, p6). Om het aantal raadsleden dat bij het begin van de bestuursperiode is teruggetreden te kunnen schatten, is aangenomen dat het aandeel wethouders van buiten de raad op 25% ligt. Dat betekent dat 75%, oftewel 1.135 vanuit de raad afkomstig is. In totaal wordt zo het

aantal terugtreedende raadsleden voor de onderzochte periode geschat op $1.396 + 1.135 = 2.531$. Op 9.444 raadsleden is dit 27%.

Op basis van de cijfers kan zo ook het volledige aandeel raadsleden worden geschat dat in de bestuursperiode is teruggetreden om wethouder te worden. Bij aanvang is dat de eerdergenoemde 1.135. Tussentijds blijkt uit de gegevens over terugtreedende wethouders dat in de meetperiode 234 wethouders zijn teruggetreden. Uit een analyse op die cijfers (zie <http://www.decentraalbestuur.nl/kerngem/ms/bestuurswisseling/df/doc5>) blijkt dat ter vervanging 130 nieuwe wethouders van buiten zijn aangetrokken en 101 raadsleden wethouder zijn geworden. (Kennelijk zijn 3 posities niet opnieuw ingevuld.). Van de 727 teruggetreden raadsleden zijn er derhalve 101 teruggetreden om wethouder te worden. Voor de totale bestuursperiode betekent dat $101 * 48/25 = 194$. In totaal gaat het dus om $1.135 + 194 = 1.329$ raadsleden die in de bestuursperiode zijn teruggetreden om wethouder te worden. Dat is 53% van het totale aantal terugtreedende raadsleden. De overige 1.202 zijn om andere redenen teruggetreden. Het percentage raadsleden dat is teruggetreden om andere redenen dan een wethouderschap is daarmee $1.202 / 9.444 * 100\% = 13\%$.

Bijlage 3 Teruggetreden burgemeesters, aantallen en berekeningswijzen

Meetperiode ^a	Totaal	W.v. herindeling ^b	Overig teruggetreden	Omgerekend naar bestuursperiode	Aantal posten begin van periode	Als percentage van posten begin periode
Jan 2000 t/m feb 2002 (36 mnd)	185	42	143	191	548	35%
Maart 2002 t/m feb 2006 (48 mnd)	248	38	210	210	496	42%
Maart 2006 t/m feb 2010 (48 mnd)	190	27	163	163	458	36%

^a De meetperiodes eindigen steeds direct vóór de raadsverkiezingen. Bij de laatste twee meetperiodes begint de meting direct ná de raadsverkiezingen

^b Voor dit onderzoek worden burgemeesters die zijn teruggetreden in verband met een herindeling buiten beschouwing gelaten, zodat vergelijking met de gegevens voor wethouders en raadsleden op dat punt mogelijk is.

Berekeningswijze per bestuursperiode

1998 - 2002

- Gebruikte data: Ministerie van BZK
- Berekeningswijze: De gegevens betreffen de periode 1 januari 2000 t/m 1 maart 2002. In totaal zijn in die tijd 185 burgemeesters teruggetreden, waarvan 42 in verband met een herindeling. Het resterende aantal is lineair getransformeerd om een schatting te maken voor de gehele bestuursperiode: $143 * 48/36 = 191$. Vervolgens is dit uitgedrukt als percentage van het aantal burgemeestersposten bij aanvang van de bestuursperiode.

2002-2006

- Gebruikte data: Ministerie van BZK
- Berekeningswijze: De gegevens betreffen de bestuursperiode 2002 t/m 2006. De meting omvat de volledige periode, dus het maken van een schatting van het totale aantal is overbodig. Na aftrek van de terugtrekkers vanwege herindeling is dit uitgedrukt als percentage van het aantal burgemeestersposten bij aanvang van de bestuursperiode.

2006-2010

- Gebruikte data: Ministerie van BZK
- Berekeningswijze: De gegevens betreffen de bestuursperiode 2006 t/m 2010. De meting omvat de volledige periode, dus het maken van een schatting van het totale aantal is overbodig. Na aftrek van de terugtrekkers vanwege herindeling is dit uitgedrukt als percentage van het aantal burgemeestersposten bij aanvang van de bestuursperiode.

Literatuur

- Aardema, H., 2010, *Voorbij de hypocratie*, Alphen aan den Rijn.
- Beerepoot, R., R. Fraanje, M. Herweijer, 2009, *Processen en effecten van herindeling*, Alphen aan den Rijn.
- Boogers, M.J.G.J.A., 2007, *Lokale politiek in Nederland*, Den Haag.
- Boogers, M.J.G.J.A., S.A.H. Denters, G.H. Reussing (2010), Veranderingen in het lokale politiek-bestuurlijke landschap, *Bestuurswetenschap*, 64, nr 3, pp 6-28.
- Camps, Th.W.A, 2001, *Bij het scheiden van de markt. Symbiose en antibiose in publiek-private relaties*, Assen.
- Castenmiller, P, 2001, *De levende werkzaamheid. Politieke betrokkenheid van burgers bij het lokaal bestuur*, Den Haag
- Dam, M. van, J. Berveling, G. Neelen (1997) Verzakelijking van een traditie. De gemeentesecretaris vanaf de jaren zeventig: een veranderende functie in een veranderende omgeving. In: Cox, J., J. van den Bosch, E. Figuee, J. de Wildt (red.), *En bracht de schare tot kalmte*, Den Haag, pp 214-228
- Derksen, W., Ten val gekomen, in: *Binnenlands Bestuur*, 18 (1997), 20, pp 26-32.
- Derksen, W., K. Kas (1994) Vallende wethouders, In: Tops, P., A. Korsten en C. Schalken (red), *De wethouder*, Den Haag, 109-119.
- Korsten, A.F.A., P.W. Tops, 1998, *Lokaal bestuur in Nederland*, Alphen aan den Rijn.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2006, *De vallende burgemeester*, Den Haag
- Pröpper, I, H. Kessens, E. Westeijn, 2005, *Trendstudie samenwerking decentrale overheden*, Vught.
- SGBO, 2006, *Afscheid van de Raad*, Den Haag
- Toonen, Th., M. van Dam, M. Glim, G. Wallagh, 1998. *Gemeenten in ontwikkeling. Herindeling en kwaliteit*. Assen.
- Tops, P., S. Zouridis, 2002, *De binnenkant van de politiek*, Amsterdam / Antwerpen
- Zenc, *Terugtrekkende wethouders*, 2006